

© Wouter Van Vaerenbergh

'Waarom geen publiek-private samenwerking bij fraudebestrijding?'

Een betere bestrijding van sociale en fiscale fraude is bij Belgische ministers vaste prik als remedie voor een falende begroting. Regelmatig worden ambtenaren in beschuldiging gesteld voor allerlei vormen van fraude. En vorige week kwam na bijna 10 jaar een einde aan de zaak rond jaarrekeningfraude bij spraaktechnologiebedrijf Lernout en Hauspie. We willen maar zeggen: over fraudebestrijding door de overheid horen we behoorlijk wat. Minder aandacht gaat er naar de grote groei van *forensic auditing* in de laatste tien jaar: interne onderzoeken naar fraude binnen een onderneming. Advocaat Stijn De Meulenaer duidt het fenomeen in het jongste nummer van Orde van de Dag, en stipt ook een aantal juridische knelpunten aan. Een gesprek met een zeker 'Sherlock Holmes'-gehalte.

Annelien Keereman

De Juristenkrant: In Orde van de Dag wordt een onderscheid gemaakt tussen horizontale en verticale fraude. Wat is het verschil tussen beide?

Stijn De Meulenaer: 'Verticale fraude is gericht tegen de schatkist, tegen de overheid. Voorbeelden zijn fiscale en sociale fraude. Horizontale fraude speelt zich af binnen de ondernemingswereld, binnen een bedrijf, en is niet gericht tegen de schatkist. Het zijn private belangen die op het spel staan. Het gaat bijvoorbeeld om werknemersfraude of jaarrekeningfraude zoals bij het proces Lernout&Hauspie.

Als een bedrijf fraude ontdekt of vermoedt dat er fraude aan de gang is op een afdeling, wil het er niet altijd mee naar buiten treden. Wat is daar de reden voor?

'Daar zijn eigenlijk twee redenen voor. De eerste hoor je het vaakst: imagoschade. Zeker bij beursgenoteerde bedrijven of bedrijven die een Angelsaksische structuur hebben, speelt dat een rol. De tweede reden is ook niet onterecht: men is bang om de controle over het proces te verliezen als men vermoedens laat onderzoeken in een overheidsonderzoek. Men heeft de teugels niet meer in handen. In zekere zin kun je dat vergelijken met de pedofiliedossiers in de Kerk: de Kerk onderzocht ze ook liever zelf. Het evenwicht is moeilijk te bewaren: je moet het maatschappelijk belang afwegen tegenover de privébelangen van een bedrijf. Ik zie er persoonlijk niets verkeerd in dat ondernemingen binnen hun bedrijf willen onderzoeken wat er eigenlijk aan de hand is. Dat is in het voordeel van zowel het bedrijf als van de overheid: de overheid heeft altijd minder aandacht voor horizontale fraude en zal haar beperkte middelen liever toespitsen op

verticale fraude, waar de belangen van de schatkist mee gemoeid zijn.'

'Het gaat niet om de behoefte om iets geheim te willen houden, het gaat om een te rechte bekommernis om bij vermoeden eerst meer te willen weten voor men *de cavalerie laat binnenvallen*. Dat is ook in het voordeel van de werknemers: achteraf blijkt er soms geen fraude gepleegd te zijn. Dan is het beter als je het als bedrijf eerst zelf hebt uitgezocht, en je werknemers niet onmiddellijk aan een politieverhoor hebt onderworpen.'

Is het eigenlijk toegestaan om een mogelijk geval van fraude binnen het bedrijf te regelen, kan dat zomaar?

'Er is geen verbod op. Voor bepaalde specifieke misdrijven geldt een algemene meldingsplicht: misdrijven tegen de openbare veiligheid, tegen eigendom en leven. Het gaat dan telkens om zware vergrijpen die in artikel 30 van het wetboek van strafverdring staan opgesomd. Die meldingsplicht rust zowel op particulieren als op bedrijven. Maar er is geen sanctie voorzien, dus in de praktijk blijft de bepaling dode letter: het is geen *afdwingbare* meldingsplicht. Op die manier is het perfect geldig om zelf een onderzoek te doen, zolang je binnen de wettelijke contouren blijft. Dat neemt niet weg dat het volgens mij een goede zaak zou zijn dat het in een specifiek hiervoor ontworpen wetgevend kader gegoten zou worden, waardoor iedereen weet wat hij kan doen en tot waar hij kan gaan, en wanneer een onderzoek de taak van de overheid wordt en wan-

neer het een taak van het privébedrijf kan zijn.'

Welke wetten hebben een concrete invloed op een intern onderzoek naar fraude?

'Als een bedrijf intern wil onderzoeken of er fraude gepleegd is, doet men aan forensische audit. In België gebeurt dat nu zo'n 15 jaar. De beroepsvereniging, het IFA-Instituut voor Forensische Auditoren, bestaat volgend jaar 10 jaar. Dat zegt eigenlijk genoeg: het is een relatief jonge discipline. Tot op vandaag bestaat er eigenlijk geen specifiek wettelijk kader voor forensische audit: het beroep is als dusdanig niet gereguleerd. Wat bestaat er wel? Wetgeving van begin jaren '90. Die is er gekomen naar aanleiding van een aantal concrete fraudedossiers, om de private veiligheidssector van veiligheidsagenten en privédetectives strenger aan te pakken. Het gaat om de wet op de privédetective van 1991 en de wet op de private en bijzondere veiligheid van 1990. De gedachte achter die wetten was de scheefgroei van destijds heel streng aan te pakken. De parlementaire voorbereidingen spreken zelfs van 'saneren', om uiteindelijk maar één derde van de toenmalige sector over te houden en de *rotte appels eruit te halen*. Vandaar dat de wet heel stringent is.'

Hoe is de wet privédetective dan precies van toepassing op forensische audit?

'De wet privédetective vertrekt vanuit de activiteiten: al wie de activiteiten uitoefent die de wet opsomt, is een privédetective. Maar, om te werken als privédetective moet je wel

een vergunning van de FOD Binnenlandse Zaken hebben. Anders werk je illegaal, ben je strafbaar en zijn de rapporten die je aflevert aanvechtbaar voor een rechtbank. Door dat brede toepassingsgebied valt ook iemand die forensische audit doet onder de wet privédetective. Dan voer je namelijk een persoonsgericht onderzoek, waarbij je bewijsmateriaal gaat verzamelen dat aanleiding kan geven tot conflicten. Als je dat 'gewoonlijk' doet, 'tegen betaling' en 'voor een opdrachtgever', moet je vergund zijn. Dus zou een forensische auditor een vergunning van privédetective moeten hebben, of zou een bedrijf dat een forensisch onderzoek wil laten uitvoeren in principe een beroep moeten doen op een privédetective.'

Is daar een probleem mee?

'Om te beginnen zitten privédetectives in een heel strikt kader van opleidingsvereisten, permanente vorming: dat is helemaal niet toegespitst op forensische audit. Forensische audit is vooral financiële audit en tegenwoordig ook forensische IT-audit. Op dit moment is de opleiding daar niet aan aangepast. Dat valt nog op te lossen. Maar één van de grotere problemen is eigenlijk dat een privédetective een meldingsplicht heeft aan het openbaar ministerie. Omdat de wetgever in 1991 de bedoeling had om de sector te saneren, is die meldingsplicht redelijk vergaand: van zodra hij een onderzoek voert of een opdracht krijgt om feiten te onderzoeken die een misdrijf kunnen uitmaken, is hij verplicht om dat onmiddellijk en schriftelijk aan het openbaar ministerie mee te delen. Ook als hij niet op voorhand *per se* zoekt naar feiten die een misdrijf kunnen uitmaken, maar tijdens zijn opdracht stuit op misdrijven, dan nog is hij verplicht dat onmiddellijk en schriftelijk aan het parket te laten weten. 'U vraagt mij om te zoeken naar fraude, naar een misdrijf? Wacht, dat moet ik onmiddellijk melden.' Dat zien bedrijven niet graag. Op die manier heeft het namelijk geen zin om eerst intern na te gaan wat er eigenlijk aan de hand is, vooraleer ze *alle hens aan dek roepen*. Deze regeling moedigt forensisch auditeren op dat vlak dus niet aan. Dat is een pijnpunt.'

Is er dan geen manier om zonder een privédetective toch forensische audit te doen?

'Een mogelijke 'ontsnappingsroute', om het zo te zeggen, is om het onderzoek te laten uitvoeren door 'vrijgestelde beroepen', zoals de wet privédetective die voorziet. Bepaalde beroepen vallen niet onder de verplichtingen van de wet: ze hoeven geen vergunning te hebben en hebben geen meldingsplicht. Een voorbeeld van een vrijgesteld beroep is het beroep van advocaat. Zo heeft bijvoorbeeld ons kantoor (Everest, nvdr) een departement frauderecht dat opdrachten van forensische audit aanneemt. Indien nodig doen we een beroep op technische mensen die ons kunnen bijstaan in IT of financieel onderzoek. Maar wij nemen dat als advocatenkantoor aan en vallen dus niet onder de meldingsplicht van privédetectives. Een ander vrijgesteld beroep is de bedrijfsrevisor. Daar moet ik wel bij vermelden dat ze, zoals ik het zie, alleen zijn vrijgesteld voor fraudeonderzoeken bij cliënten die ze auditeren en bij wie ze dus al eerder een auditopdracht hebben. Als ze bij hun jaarlijkse revisie een onregelmatigheid vaststellen, kunnen ze een onderzoek doen zonder dat ze privédetective moeten zijn. Wat bedrijfsrevisoren volgens mij niet kunnen, is *out of the blue* bij een nieuwe cliënt een specifiek fraudeonderzoek uitvoeren zonder dat die cliënt vraagt om jaarlijks zijn jaarrekeningen te onderzoeken. Dat is anders bij het vrijgestelde beroep van advocaat.'

'Als je dus als forensische auditor in orde wil zijn met je onderzoek, heb je twee mogelijkheden: ofwel werk je als/met een privédetective ofwel werk je met een vrijgesteld beroep zoals een advocaat.'

Wat zijn de gevolgen als je noch met een privédetective, noch met een advocaat werkt?

'Forensische audit wordt meestal ingeschakeld als er, *laat ons een kat een kat noemen*, redelijk wat vermoedens zijn dat er werknemers zijn die hun boekje te buiten gaan. Op dat moment wil het bedrijf een motivatie voor ontslag om dringende reden. Het vraagt bijstand om die vermoedens verder te analyseren.'

'Als een bedrijf op zo'n moment een forensische auditor zonder vergunning of vrijstelling inschakelt, kan de werknemer achteraf voor de rechter inroepen dat het onderzoek

“

Als een privaat onderzoek naar fraude resulteert in een strafklacht, doet het parket al te vaak het hele onderzoek nog eens over. Daar kun je je naar nut en efficiëntie toch wel een paar vragen bij stellen.

”

niet rechtsgeldig is gevoerd. De wet privédetective is namelijk van openbare orde. Zo zou hij zijn ontslag om dringende reden kunnen aanvechten en uiteindelijk nog een ontslagvergoeding krijgen. Dat is het tegenovergestelde van wat het bedrijf wou.'

U noemde ook de wet op de private en bijzondere veiligheid. Hoe heeft die invloed?

'Die wet is minder problematisch voor forensische audit, maar opnieuw vanuit de bedoeling vanuit de jaren '90 scheidt ze een heel strikt kader voor de veiligheidssector. In 2004 heeft men er een bijkomend hoofdstukje in geschreven. Vroeger had deze 'Securitas-wet' weinig te maken met fraudeonderzoek, maar nu vallen ook ondernemingen die veiligheidsadvies verstrekken eronder: ze moeten een erkenning hebben van de FOD Binnenlandse Zaken. Daar hangt geen meldingsplicht aan vast, dus dat is niet het probleem. Wat dan wel? Er is een combinatieverbod tussen de twee wetten. In de jaren '90 wou men vermijden dat iemand die privédetective was, ook bewakingsagent was, om misbruiken tegen te gaan. Maar bij een fraudeonderzoek werk je zowel represief als preventief. Als een cliënt je vraagt voor een fraudeonderzoek en er blijkt ook effectief iets verkeerd gelopen te zijn, wil je je cliënt begeleiden bij het stopzetten en

“

Men zou ten eerste dringend moeten nadenken over een kader voor publiek-private samenwerking op het vlak van fraude zodat het privaat onderzoek een wettelijk kader krijgt.

”

liefst ook het voorkomen van dat probleem. Je legt uit dat het bijvoorbeeld beter is om inkomende en uitgaande facturen niet door dezelfde persoon te laten behandelen. Je wilt je cliënt adviseren voor de toekomst. Dat is eigen aan het beroep van forensische auditor, anders dan bij een privédetective of een veiligheidsagent. Maar zodra je zegt: 'doe dat in de toekomst niet meer', is het preventie en moet je een erkenning van veiligheidsadviseur hebben. En dat kan je niet combineren met het onderzoek zelf! Die situatie is organisch zo gegroeid, maar tot op vandaag zitten we daar wel mee en dat is een belemmering voor de uitoefening van forensische audit.'

Is er dan geen enkele manier om na een onderzoek toch advies te geven?

'Dat valt wel te organiseren door andere mensen advies te laten geven, maar je zou een redelijk strikte scheiding moeten doorvoeren. Het is jammer dat mensen die een opdracht uitvoeren op het einde niet gewoon kunnen adviseren hoe je het kunt voorkomen in de toekomst.'

Hoe is de situatie in onze buurlanden?

'Daar is de situatie minder problematisch, want daar hebben ze die wetgeving rond privédetectives en private veiligheid niet. Als je kijkt naar Angelsaksische landen zie je dat de situatie daar haast omgekeerd is. Wan-

neer je als bedrijf een geval van horizontale fraude wil aanklagen bij de overheid en een strafklacht wil indienen, stuurt men je bijna terug met de vraag om het eerst zelf uit te zoeken. Daar is een veel betere samenwerking tussen publiek en privé, PPS, dan bij ons. Daar zou België ook voor fraudebestrijding eens moeten over nadenken. Privé en publiek hebben hetzelfde doel voor ogen: fraude bestrijden. Misschien zou er een wettelijk kader gecreëerd moeten worden om samenwerking beter mogelijk te maken. Als er bij ons een privaat onderzoek naar fraude wordt gedaan dat resulteert in een strafklacht, doet het parket al te vaak het hele onderzoek nog eens over. Daar kun je je naar nut en efficiëntie toch wel een paar vragen bij stellen. Ons gerechtelijk apparaat heeft al beperkte middelen, moet dat dan allemaal overgedaan worden? Zou een wettelijk kader met voldoende wettelijke garanties voor een privaat onderzoek hier geen oplossing kunnen bieden? Een *joint venture* tussen publiek en privé kan volgens mij wel interessant zijn.'

Wordt het dan geen tijd voor de wetgever om in actie te schieten?

'Er is op dit moment een voorontwerp van 'wet privaat onderzoek', waarbij men de wet privédetective en de wet private en bijzon-

menwerking op het vlak van fraude zodat het privaat onderzoek een wettelijk kader krijgt. Men kan verplichtingen opleggen en garanties inbouwen: transparantie garanderen, rechten van verdediging respecteren, rekening houden met de wet Franchimont... Zo wordt het kader geloofwaardig genoeg om het in een publiek onderzoek te kunnen gebruiken. Ik denk dat het een *win-win* situatie is voor iedereen die fraude bestrijdt. De overheid spaart kosten uit en pikt een graantje mee van de expertise van de privésector. Ook nu doet de overheid af en toe een beroep op private expertise: in het Lernout&Hauspie proces bijvoorbeeld heeft Ernst&Young het onderzoek gedaan, als gerechtsdeskundige. Zo'n mandaat heeft dan niets te maken met de wet privédetective of private en bijzondere veiligheid, maar het toont wel aan dat de overheid niet altijd de nodige gespecialiseerde kennis in huis heeft om zware fraudezaken te onderzoeken.'

'Het tweede aandachtspunt is voor mij de meldingsplicht. Ik blijf het verdedigen dat bedrijven de mogelijkheid zouden moeten hebben om *voor eigen deur te kuisen*. Zo kunnen ze nagaan of een vermoeden van fraude gerechtvaardigd is en kunnen ze eventueel zelfs onderhandelen en misschien wel een dading afsluiten over wat er gebeurd is, zonder dat ze op dat ogenblik al verplicht zijn om dat aan het parket te melden. Dat meldmoment en de meldingsplicht zouden eens grondig moeten herdacht worden.'

Wat stelt u dan concreet voor?

'Waarom niet dat meldmoment in de tijd verschuiven? Waarom niet verplichten om te melden op het moment dat het bedrijf het onderzoek stopt, ofwel omdat het afgerond is of omdat ze er niet uitkomen? Dat zou rechtstreeks aan het openbaar ministerie kunnen of via een tussenpersoon. Johan Denolf van de Federale Politie opperde onlangs in de krant *De Tijd* de mogelijkheid om een fraudemeldpunt in te richten dat parallel met de witwascel werkt. Bij een melding kan het parket dan toetsen of alles correct verlopen is in het privaat onderzoek en afwegen of het opportuun is de zaak strafrechtelijk aan te pakken. Soms zijn alle belangen behartigd en is er maatschappelijk gezien geen noodzaak om de fraudeur nog te veroordelen. Gaat het om zwaardere feiten, dan kan het parket beslissen om toch een strafdossier te openen. Op die manier komt men tegemoet aan zowel de eisen van de overheid als aan de eisen van de bedrijfs-wereld. Over zo'n structuur moet men toch eens nadenken.'

S. DE MEULENAER, "Juridische knelpunten in private fraudebestrijding in België anno 2010", in M. COOLS, Ph. DE BAETS, B. DE BIE, P. PONSAERS, A. VERHAGE, Meervoudige fraude, Orde van de dag 2010, 116 p.

BIOGRAFIE

NAAM:

Stijn DE MEULENAER
°1972

LOOPBAAN:

- Licentiaat in de rechten (1996)
- Licentiaat in de criminologie (1998)
- Advocaat aan de balie van Brussel (1998)
- Advocaat aan de balie van Gent (2004)
- Executive Professor UAMS (2007)
- Registered Forensic Auditor (RFA) (2007)